

BOSHLANG'ICH SINFLARDA QO'SHIQ KUYLASH MALAKALARINI SHAKLLANTIRISH.

Jaqsimumuratova Bagdagul Qoshibaevna

Ózbekstan mámleketlik konservatoriyası Nókis filialı oqıtıwshıs

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8424782>

Annotatsiya. Bu maqolada o'quvchilarga musiqiy tarbiya berishning asosi qo'shiq aytish, chunki musiqaga bo'lgan qobiliyatni o'stirish musiqa san'atiga bo'lgan qiziqishni vazifalari o'quvchilarning o'z faoliyatlari haqqida so'z etilgan.

Kalit so'z: musiqa, kuylash, qoshiq, badiiy did, emotsional, vokal, madaniyat, ijod.

FORMATION OF SINGING SKILLS IN PRIMARY GRADES.

Abstract. In this article, the basis of musical education for students is singing, because the tasks of developing musical ability and interest in musical art are the tasks of students' own activities.

Key word: music, singing, spoon, artistic taste, emotional, vocal, culture, creativity

ФОРМИРОВАНИЕ ПЕВЧЕСКИХ НАВЫКОВ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ.

Аннотация. В данной статье пение является основой музыкального образования учащихся, поскольку рассматриваются задачи развития музыкальных способностей и интереса к музыкальному искусству.

Ключевые слова: музыка, пение, ложка, художественный вкус, эмоциональность, вокал, культура, творчество.

Musiqa darslari boshqa fanlar darslaridan o'zining badiiyligi, qiziqarliligi va bolalarda ko'proq, zavq emosional tuyg'ular va kechinmalar uyg'otish bilan ajralib turadi. Musiqa ayniqsa bolalarning aqliy va axloqiy rivojlanishga katta ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ma'lumki, musiqa darslari xorda kuylashlar, musiqa tinglash, musiqa savodi, musiqiy ijodkorlik kabi faoliyatlarni o'z ichiga oladi.

O'quvchilarga musiqiy tarbiya berishning asosi qo'shiq aytish, chunki musiqaga bo'lgan qobiliyatni o'stirish musiqa san'atiga bo'lgan qiziqishni vazifalari o'quvchilarning o'z faoliyatlari jarayonida muvofaqiyatli bajarishadi. Qo'shiq kuylash bolalarni musiqaga faol jalb etishning eng asosiy shaklidir. Qo'shiq kuylash o'quvchilarda qo'shiqchilik madaniyatining rivojlanishiga, ularning umumiy va musiqiy rivojiga ichki dunyosining tarbiyasiga, dunyoqarashining shakllanishiga ta'sir ko'rsatadi. Qo'shiqning ifodasi ijrosi bolalarning hissiy ta'sirchanligini o'stirib, musiqiy obrazlarni yanada chuqurroq tushunishlariga, ularda musiqiy did va ehtiyojlarning shakllanishiga yordam beradi. Qo'shiq kuylash har bir bola uchun estetik hissiyotlar, kayfiyatlar, kechinmalar va badiiy ehtiyojlarni ifodalashning oddiy va tabiiy yo'lidir. Qo'shiqda estetik tarbiyaning ikkita ta'sirchan vositasi so'z va musiqa birlashadi. Qo'shiq o'rgatish jarayoni doimiy vokal mashqlar aytishni va kuyni diqqat bilan tinglashni, uni to'g'ri qaytarish va eslab qolishni talab etadi. Shuning uchun u umumiy musiqiy tarbiyaning eng ommaviy, ta'sirchan vositasidir. Birgalikda kuylash o'quvchilarni bir ijodiy jamoa qilib birlashtiradi. Jamoaviy qo'shiq kuylashda ovoz va eshituv xususiyatlari turlicha rivojlangan bolalar birlashadilar, bu esa o'ziga ishonchi kam bo'lgan, uyatchan bolalarni ham ijodiy ishga jalb etadi. Qo'shiq kuylash tufayli bolalarda metodik, garmonik his – tuyg'ularini his etish sof intanasiya faol rivojlanadi, kuylash apparati mustaxkamlanadi, nafas rivojlanadi, qomat

to'g'rilanadi, qon aylanish yaxshilanadi. Bu o'quvchilarning jismoniy o'sishga ham ijobiy ta'sir etadi.

Qo'shiq kuylatishda o'qituvchi oldida quyidagi vazifalar turadi. - bolalarni jamoaviy kuylashga qiziqtirishi;

- musiqa emosional ta'sirchanglikni o'stirish;

- badiiy didni tarbiyalash;

- qo'shiqchilik ovozi rivojlantirish chiroyli, tabiiy kuylashni shakllantirish, diapazonni kengaytirish;

- badiiy ifodali, ongli ijroning asosi bo'lgan volkal

- xor malakalarini o'stirish;

- melodik, ritmik, garmonik eshituvini har tomonlama rivojlantirish. Qo'shiq kuylash uchun tinglangan qo'shiqlar xilma – xil janrda bo'lib, ular ko'proq milliy musiqamizdagi lirik qo'shiqlar, hazil, bolalar xalq qo'shiqlari, bolalar o'yinlarini uynash uchun mos keladigan kuy, qo'shiqlar, marsh va vals kuylarini o'z ichiga olgan. Shuningdek dasturlarga qardosh va chet el kompozitorlari asarlaridan ba'zi namunalar ham keltirilgan.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari har bir sinfda, har bir o'quv yilda 12-14 qo'shiq o'rganadilar. Shu davrda ular asosan bir ovozli qo'shiqlarni kuylash malakalarini puxta o'zlashtiradilar va ayni paytda ikki ovozli kuylashga tayyorgarlik ko'radilar III sinf 3 choragidan boshlab ikki ovozli elementlari bor qo'shiqlar tavsiya etiladi. Musiqa asarni idrok qilish, g'oyaviy jixatdan yaxlittaassurot qoldirish uchun ularni o'rganishda bir yoki bir necha dars asosida musiqa qonuniyatlari, ijrochilik turlari yoki uning ifoda vositasi bo'lgan ma'lum mazmun bilan bog'lanish katta ahamiyatga ega. Ikkinchidan, dars tuzilishiga ham bog'liq. Darsda bir necha musiqiy faoliyat turlarini musiqa tinglash, qo'shiq kuylash, asarni musiqiy pedagogik tahlil etish, musiqaning badiiy xususiyatlarini ritmik xarakterlarda ifodalashni maqsad sari yo'naltirish va bu bilan dars mazmunini qiziqarli tashkil etish.

1. Qo'shiq kuylash orqali o'quvchilarning his – tuyg'ularini shakllantirishda musiqa san'ati estetik tarbiyaning muhim omili bo'lib, u garmonik rivojlangan shaxsning kamolatga yetishi uchun unga muhim ta'sir etuvchi jarayondir.

Boshlang'ich sinflarda musiqa mashg'ulotlarini qoniqarli uyushtirish yosh avlodni ichki dunyosini boyitish va san'atning to'g'ri tushinishdagi yagona yo'lidir. Musiqa kishilar extiyojini qondirib berar ekan, ularning ongini shakllantirishga ko'maklashadi, xis – tuyg'ularini boyitadi. Shaxsdagi ijtimoiy xususiyatlarni tarbiyalashga katta yordam beradi. Bolalikda erishilmagan narsaga kamolat yoshida erishish qiyin bo'ladi. Katta yoshli kishining xayoti, uning atrofdagi voqelikka munosabati ko'p jixatdan bolalikda olgan tarbiyaga borib taqaladi. Umumta'lim va xunar maktablarini isloh qilishning asosiy yo'nalishlarida shunday qayd etishgan «Nafosat his – tuyg'usini rivojlantirish yuksak estetik didni shakllantirish, san'at asarlariga baho berish mahoratini shakllantirish kerak.

Umumta'lim maktabidagi musiqa ta'limi tarbiyasining muvofaqqiyatli boshlang'ich sinflarda boshlab musiqa darslarining qay darajada uyushtirilganligi va tashkil etganligiga bog'liqdir. Bunda o'qituvchi o'quvchilarga nisbatan estetik zavq uyg'ota bilishi kerak. Bu uchun avvalo o'qituvchining o'zi musiqa ma'lumotiga ega bo'lishi va quyidagi tadbirlarni amalga oshirish, kerak. - bolaning musiqaga nisbatan ijobiy munosabatini tarbiyalash; - qo'shiq kuylash

va tinglashga o'rgatish; - darsning har bir bo'lagini, musiqa haqidagi har bir ma'lumotini kichik yoshdagi o'quvchilar quvnoqlik va qiziqish bilan qabul qilishlariga erishish.

Musiqaviy tarbiya, bolalar musiqaviy qobiliyatining rivojlanishida maktab o'quvchilari estetik tarbiyasining qismidir. Musiqaviy estetik tarbiya masalalari kunda muhim ahamiyatga ega. Bola shaxsining shakllanishi jarayonida uning estetik madaniyat asosida har tomonlama badiiy rivojlanishi o'qituvchidan jiddiy mas'uliyatni talab qiladi. Chunki boshlang'ich sinfdagi musiqa tarbiyasi bolaning mehnatga, Vatanga va burchga bo'lgan muhabbatini shakllantiradi, tarbiyalaydi hamda uning butun xayoti mobaynida unga hamrox bo'lib boradi. Insondagi musiqaviy xazinalar yosh bolalarning ichki dunyosiga singib borishi asosan boshlang'ich maktabdan boshlanadi.

Musiqa darslarining mazmunida faqat ma'lum bir musiqa materialni o'zlashtirish emas, balki o'quvchilarning ongini voqyelikka munosabatini rivojlanishi, estetik va xulq madaniyatining shakllanishida o'zgarishlar nazarda tutiladi. Bolalarning musiqaviy estetik tarbiyasida musiqa madaniyati darslarining ijodiy tarzda olib borilishi muhim ahamiyat kasb etadi. O'qituvchining darsga ijodiy yondashishi bir qancha foydali maslaxatlarni o'z oldiga qo'yadi.

- musiqa tarbiyasida yangi usul va vositalar izlash;
- xayot va san'at o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ifodalash;
- musiqa san'atining mazmun va ma'nosini tushintirish maqsadida aniq fakt va misollarini ishlatish;

O'quvchilarni badiiy estetik ruhda tarbiyalashda, ular qalbida go'zallikka xavas uyg'otishda san'atning barcha turlari qatori qo'shiqning xizmati benixoya kattadir. Har bir zamonda bastakorlar, shoirlar va xonandalar xalq tafakkurini va xayotini ko'rsatuvchi juda ko'p qo'shiqlar yaratganlar. Ularning har bir usul ritm vositasida xis hayaajon uyg'otuvchi, mazmuni jihatdan esda qoluvchi, kishini o'ylashga, fikr muloxaza yuritishga majbur qiluvchi ta'sirchan kuchga egadir. Madaniy merosga to'g'ri yondoshish, undan unumli foydalanish masalasiga Respublikamiz mustaqillikka erishgandan so'ng e'tibor kuchaydi va taniqli olim va pedagoglar tomonidan dasturlar o'quv qo'llanmalar, metodik tavsiyalar chop etildi. Lekin bu tadqiqotlar qo'shiqlarning tarbiyaviy ahamiyati mazmuniga to'xtalgan vazifasini o'z oldiga qo'ymadi. Qo'shiq yoshlar diqqatini go'zallik, yaxshilik, insoniylikka jalb etishda katta ta'sir kuchiga ega ekanligini nazarda tutib, maktab xayoti qanday musiqa ruhi bilan sug'orilganligiga ahamiyat berish zarur. Bolalar uchun tushunarli, ular tomonidan ko'p kuylanib turadigan kuy, qo'shiqlarni tanlash, ularda ashula asarlarini qaytaqayta tinglash va ijro etish istagini uyg'otish, har xil yangi ta'surotlarga ega bo'lishlariga erishish kerak. Bolalarga atalgan qo'shiq va kuylar bir qatorda folklor qo'shiqlar, serjilo serqirra oxanglarga boy bo'lgan mazmunli klassik qo'shiqlarni o'quvchilargao'rgatish ularda bu san'at merosiga nisbatan muxabbat to'yg'ularini va uni xurmat qilishga o'rgatadi.

Musiqa o'qituvchilari o'z o'quvchilariga kuy, qo'shiq o'rgatishda ijro yo'liga ijro maxoratini oshirish usullariga e'tiborlarini qaratish bilan birga o'rganilayotgan asar mohiyatini tushinib tahlil qilib, mazmuni, tarixi haqida ma'lumot berishga yetarlicha e'tibor berishlari kerak. Boshlang'ich sinflarda musiqa tarbiyasi vazifalarini amalga oshirish darsda o'qituvchining optimal metodlaridan unumli foydalanishga bog'liq. Ammo maktabda musiqa o'qitishning optimal metododlari va ulardan foydalanish usullari amaldagi qo'llanmalarda yetarlicha ochib berilmagan. Xozirda qo'llanilayotgan metodik qo'llanmalarda asosan musiqa darsining o'ziga xos

xususiyatlari strukturaviy tuzishlari, musiqa faoliyati turlari va ularni amalga oshirish uslublari bayon etilgan.

Ashulaning musiqiy tuzilishi xarakteri, ifoda vositalari xayotdagi o'rni jixatidan o'rganib quyidagi bosqichlarda o'zlashtiriladi.

1. Asarni tinglashga bolalar diqqatini jamlash va asar xaqida o'qituvchining kirish so'zi.
2. O'qituvchi ijrosida yoki gramzapisda asarni tinglash.
3. Asarni suxbat yo'li bilan musiqaviy – badiy jixatdan oddiy taxlil etish.

4. Asarni butunlikcha qayta tinglash, so'ngasar xaqida bolalarning umumiy ta'surotlari yuzasidan yakuniy suxbat o'tkazish.

Mazkur ishlar jarayonida bolalarda asar xaqida bilish tushunchasi va ko'nikmalari hamda umumlashma badiiy ta'surotlar va jarayonlar xosil bo'lib boradi. Taxlil davomida musiqa tuzilishiga doir o'rganiladigan yangi terminlar o'rganilib boriladi. Asarni tinglash bolalarning psixologik rivojlanish va axloqiy estetik tarbiyasi uchun o'qituvchining eng faol shakli hisoblanadi.

Boshlang'ich sinf o'qituchilarida qo'shiq kuylash malakalarini shakllantirish musiqa darsi oldida turgan muhim masalalardan biridir. Ko'pchilik bo'lib qo'shiq kuylash – musiqaviy qobiliyatning rivojlanishidi, kuylash malakalarining shakllantirishda, shu jumladan, bo'lajak musiqashunoslarni tayyorlashda muhim o'rin tutadi. Qo'shiq aytish kuylovchiga faqat estetik zavq bermasdin, bo'lajak musiqashunoslarni tayyorlashda ham katta ahamiyat kasb etadi. Qo'shiq aytish kuylovchiga faqat estetik zavq bermasdan, balki eshitish qobiliyatining rivojlanishiga yordam beradi, nafas yo'llarini rivojlantiradi.

Yaxshi va ravon tarbilangan kuylash malakalari, tarbiya kelajakda ijobiy samara keltirib, rang – barang qo'shiqlarni ifodali quylash imkonini beradi. Albatta bu jarayon oson kechmay, o'qituvchidan qatsr muammo va vazifalarni to'laqonlilik bilan hal etishni talab etadi. Ma'lum qo'shiqni kuylash davomida o'qituvchi quyidagi vazifalarni hal etish yo'llarini olmog'i kerak.

qo'shiq to'g'risida boshlang'ich tushunchalar berish orqali o'qituvchilarda hissiy taassurotlarini shakllantirish;

Ijro etish rejasini to'zishga qaratilgan musiqiy yo'nalishni tahlil qilish;

Asarni kichik bo'laklarga bo'lib ishlash hamda kuylash malakalarini shakllantirish yo'llarini rejalashtirish;

Ayrim jumalarni puxta o'rganish maqsadida takrorlash hamda ifodali kuylashga zamin yaratadigan mashqlardan foydalanish;

Asarning badiiy har akterini tinglovchiga etkazib kuylash o'qituvchi bu vazifalarni bajarishga kirishar ekan eng avvalo tanlangan bu qo'shiqning yaratilishi haqida o'quvchilarga qisqacha ma'lumot berib ma'lum cholg'u asbobi jo'rligida ifodali kuylab beradi;

Musiqiy tovushlarning baland – pastlik yo'nalishi hamda ijro xususiyatlarining bolalar yoshiga mos yoki mos emasligi to'g'risida ular bilan savol - javob qilish orqali qisqacha tahlil o'tkazadi. Qo'shiqning kichik bo'laklariga qayta ishlash, ular orasidagi bolalar qayta o'ylab aniq idrok etganlaridan so'ng qo'shiqni to'liqligicha kuylash mumkin: bolalar qo'shiqni to'lig'icha ijro etayotgan bir birini eshitishga harakat qila boshlaydilar. Bu holatni bo'lib navbat bilan qo'shiqni quylatadi. U erda ham kuylovchilar, ham tinglovchilar hosil bo'ladi. Savol – javob tariqasida har qaysi g'uruhning qay darajada kuylanganligi aniqlanadi va o'qituvchi tomonidan baholanadi. Bu bilan asarning badiiy har akterini tinglovchiga etkazib kuylash vazifasi amalga oshiriladi.

Bu vazifalarning o'qituvchilarni bilim doirasini ya'ni kuylash madaniyatini shakllantirmasdan turib, amalga oshirib bo'lmaydi. Kuylash malakalarining shakllanishi har bir bolaning o'z xususiyati va qo'shiqchilik qobiliyatiga ham bog'liqdir. Chunki bolaning maktabgacha musiqaga, qo'shiq aytishga bo'lgan munosabati, maktabda unlagi kuylash malakalarining ta'kidlanishi sifatiga ta'sir qiladi.

Ma'lum bir qo'shiqni kuylash jarayonining o'z talablari to'g'ri va puxta bajarilgandan so'ng asarning musiqiy yo'nalishi orqali o'quvchilarda kuylash malakasining shakllanib borishga katta e'tibor beriladi. Buning uchun esa quyidagi bosqichlar orqali maqsadga erishish rejalashtiriladi:

Oddiy va elementlar kuylashni o'rganishga erishish.

Oddiylikdan murakkablikka ko'chadigan mashqlar o'stida ishlash.

Hosil bo'lgan kuylash mahoratidan o'rinli foydalanish.

Birinchi bosqichdan boshlab o'qituvchilarga qo'shiq kuylash yo'llari o'rganilib boriladi. Albatta bunda tovush imkoniyatlari (diapazonni) hisobga olinadi va toza sof hamda ifodali kuylalariga harakat qilinadi. Yumshoq kuylash va to'g'ri talaffo'z qilish va erkin quylashga alohida e'tibor beriladi. Buning uchun esa og'iz va jag'lar harakatini to'g'ri harakatga keltirish ta'minlanib boriladi. O'quvchilarni toliqtirib qo'ymaslik maqsadida esa, kuylash faoliyatini musiqa tinglash faoliyati bilan tez – tez imashtirib turish nazardan chetda qolmaslik kerak. Birinchi bosqichning amalga oshirishda musiqa o'qituvchisining ushbu malakalarini bir – biriga bog'liqligini ta'minlashga erishuvchi muhit hisoblanadi.

Ikkinchi bosqichning maqsadi o'quvchilarning yorqinlikni puxta ta'minlash va hosil qilish, ovoz tembridagi yorqinlikni puxta ta'minlash va tovushlarda hamohanglikni xshilashdir. Shu maqsadda turli mashq yohud gammalardan foydalaniladi. Shuningdek, nafasni to'g'ri taqsim etish va to'la shakllantirish yo'llari o'stida ish olib boriladi.

Demak, har ikki bosqich ham o'qituvchilarda qo'shiq kuylash malakalarini shakllantirilib borishga qaratilgan bo'lib, jarangdorlikning sof va ifodali bo'lishi, ovoz hosil qilish usulining mustahkamlanishi, tovush temбри sifatining samarali oshishi yohud diapazonning sezilarli darajada kengayishi, talaffuzlarining to'g'ri va aniq bo'lishiga chorlaydi.

Har ikkala bosqichda shakllangan kuylash malakalari uchinchi bosqichda yanada mustahkamlanadi. Chunki bu bosqich davrida o'quvchilar puxta va chuqur musiqiy his – tuyg'u, tushunchaga ega bo'ladilar, hamda qo'shiqning to'g'ri kuylash yo'llarini ancha yaxshi o'zlashtirilgan bo'ladilar. Shuning uchun ham bu davrga kelib, tovushlarning katta sakrashlarini o'z ichiga olgan ayrim mashqlardan bevosita foydalanish maqsadga muvofiqdir. Buning natijasi shunga chorlaydiki, o'quvchilarning o'zaro kuylash malakalariga ta'sir qiladi. Nafas olish me'yoring tartibi bo'lishida o'quvchining kuchlm nazorati kuylashda ifodalilikni, urg'u va talaffo'zlarni ifodali bo'lishiga olib keladi.

Kuylash malakalarini shakllantirish va rivojlatnirib borishda kichik va qisqa kuylash mashqlari ham alohida ahamiyat kasb etadi. Buning uchun mashqlarni tez – tez takrorlab turish va o'quvchilarni guruhga bo'lib kuylashni joriy etish foydalidir. Musiqa asarini esa, kichik bo'laklarga bo'lib o'rganish yaxshi samara beradi. Buning uchun qo'shiqning umumiy karakteridan uzoqlashmaslik, jumlar orasidagi o'zaro bog'lanish va izchillikning to'laligicha saqlash kerak. O'quvchilar qo'shiqni ijro etayotganlarida o'zaro bir – birlarini eshitib quylashlariga alohida e'tibor berish, ayrim hollarda esa yakkaxonlik hamda ko'pchilik ijrosini

qanday tinglash kerak ekanligi to'g'risida tushuncha berib borish nazardan chetda qolmasligi kerak.

Ma'lumki, o'qituvchilar biror bir musiqa asarni erkin tahlil qila olmaydilar, yohud dastlabki mashqlarda qo'lga kiritilgan natijalarni keyingi mashqlarda ishlatishga qiynaladilar. Kuylash malakalari orasidagi bog'liqlikni esa yaxshi sezmaydilar. Bunday hollarda bevosita darsning samarali kechishida, ma'lum bir asarni sifatli kuylashda ancha qiyinchiliklar tug'diradi. Shu sababli ham o'quvchilar orasida «qayta kuylash mashqlari» usulida qo'llash darkor. Bu usulning 2 sharti mavjud bo'lib, har ikkalasi bir – biri bilan o'zviy aloqadorlikka ega.

Birinchidan, o'quvchi kuylayotganda aynan qilish va qanday ijobiy natijaga erishishi mumkin bo'lgan puxta va aniq bilimga ega bo'lishlik bo'lsa, ikkinchidan, nimaga erishganini har bir mashqning qanday natija berganini, shuningdek, qanday xatolarga yo'l qo'yilganligini bilishlikdir. Shu yo'sinda qo'llanilayotgan keyingi mashqlarda esa bevosita ushbu xatolarni bartaraf etish, tuzatish, sof va tiniq kuylashga qaratilgan bo'lishi kerak.

Birinchi shartning puxta va to'g'ri bajarilishi uchun o'qituvchi savodxonligi jarayonini kuylash jarayoniga bog'liqligi hamda har ikkala jarayonning mantiqan o'zaro bir – biriga mos bo'lishiga e'tiborni qaratmog'imiz lozim. Ikkinchi shartning puxta bajarilishi esa qayta kuylash mashqning ma'lum maqsadga qaratilganligiga bog'liqdir. Ko'rinib turibdiki, har ikkala shartning yo'nalishi yuqorida ta'kidlab o'tilgan 3 bosqich maqsadi bilan uzviy aloqador bo'lib qoladi. Kuylash malakalarini shakllantirishdagi mana shu 3 bosqichni samarali bajarish o'qituvchidan yana quyidagilarga e'tibor berishni talab etadi;

- A) Har bir o'quvchining individual (alohida) xususiyati va imkoniyatini hisobga olish,
- B) O'quvchilarning ohangdoshlikni his etishga erishish,
- V) O'quvchilarga tanish bo'lgan milliy cholg'u asboblardan keng foydalanish,

G) Dars jarayonida ko'nikmagan o'quvchilarni o'z vaqtida musiqa dastlabki 2-3 mashg'ulotlardan boshlab bolalar qobiliyatini hisobga olgan holda ularni 3 g'uruhga bo'lib o'tkaziladi. Kichik mashqlar o'stida ishlayotganda bolalarni individual musiqiy qobiliyati va imkoniyatlari o'quvchi tomonidan aniqlanib, o'rganilib boriladi. Xususan bolalarning musiqaga munosabati, ovoz pardasining imkoniyatlari, nafas olish yo'llari va kuylash ifodasi o'rganiladi. Bu xususiyatlarni to'g'ri shakllanishiga bolalarni uch guruhga bo'lib o'tkazish maqsadga muvofiqdir. Bolalarni ohangdoshlikni his etish qobiliyatini shakllantirishda o'qituvchi avvalo ularning maktabgacha musiqaviy tarbiyasini o'rganish kerak. Bolalarga tanish bo'lgan qo'shiqlarni amalga oshirish ohangdoshlikni his etishda samarali natija beradi.

Kuylash malakalarining ijobiy shakllanishida milliy cholg'u asboblarning bevosita muhim ahamiyati bor. Lekin Ovrupa cholg'u asboblarning ham bu jarayonda muhim o'rni borligini rad etib bo'lmaydi. Jumhuriyatimizning hamma umumta'lim maktablarida ham turli cholg'u asboblari mavjud emas. Ko'pgina maktablar musiqa darslarida doira, nog'ora, g'ijjak, tanbur, nay kabi o'zbek milliy cholg'u asboblardan kam foydalaniladi. Agar bolalar milliy cholg'ular mohiyatini tubdan bilishsa, o'rganishsa ularda milliy san'atimiz va madaniyatimizning o'rganishga bo'lgan qiziqish yanada kuchayadi. Demak, ushbu cholg'ulardan ko'proq foydalanilsa kuylash malakalarini shakllanish jarayonining samarasi ijobiy bo'ladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari qo'shiq kuylashga o'rgatish umumta'lim maktabining amalga oshirilishi mumkin bo'lgan muhit masalasidir. Ko'pchilik bo'lib qo'shiq kuylash usuli musiqaviy qobiliyatning rivojlanishida vokal – xor malakalarini shakllantirishda, bo'lajak

musiqashunoslarni tayyorlashda katta ahamiyat kasb etadi. Qo'shiq aytish kuylovchiga faqat estetik zavq bermasdan, balki eshitish qobiliyatini rivojlanishiga yordam beradi. Nafas yo'llarini rivojlantiradi.

REFERENCES

1. Тажимуратова Ш. С. САНЪАТШУНОСЛИК ФАНЛАРИНИ ЎҚИТИШ ОРҚАЛИ ТАЛАБАЛАРНИНГ МУСТАҚИЛ ИШЛАШ КЎНИКМАЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ. – 2023.
2. Tajimuratova S. FORMATION OF STUDENTS' SKILLS OF INDEPENDENT PERFORMANCE THROUGH THE TEACHING OF ART HISTORY //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 196-203.
3. Камалова Д. Э. Баспасөзде новелланың жанрлық өзгешелігі (Жанровые особенности новеллы в прессе) [Genre features of the novel in print] / Д. Э. Камалова // Материалы республиканское научно-практической конференции. – Нукус. Наука. 2019. – С. 18-21.
4. Камалова, Д. Э. Роль художественной детали в каракалпакских новеллах [The Role of Artistic Detail in Karakalpak Novels]. // Донецкие чтения 2021: образование, наука, инновации, культура и образы современности: Материалы VI Международной научной конференции. – Донецк: Изд-во ДонНУ. 2021. – с. 139-142.
5. Абатбаева, Рано Алламбергеновна. "ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН МУСИҚА МАДАНИЯТИНИ РИВОЖЛАНИШИДА МАШХУР БАСТАТОР Н. МУҲАММЕДДИНОВНИНГ ЎРНИ." Oriental Art and Culture 3.1 (2022): 648-653.
6. Allambergenovna, Abatbaeva Rano. "THE MANIFESTATION OF EUROPEAN AND NATIONAL TRADITIONS IN THE OPERA" GULAYIM". International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences 2.2 (2022): 185-187.
7. Maksetbaevich O. K. Ethnodemographic processes at the headquarters of amudarya on the EVE of the 1916 uprising //Journal of Critical Reviews. – 2020. – Т. 7. – №. 11. – С. 391-395.
8. Кощанов Б. А., Отегенов Х. М., Ержанова Г. М. ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН ТАРИХШУНОСЛИГИНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ //ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ. – 2022. – №. SI-3.
9. Rametullaevich K. A., Makhsetbaevich U. K. The Struggle of the Working People of Karakalpakstan against Social and Colonial Oppression in 1916 in Chimbay //resmilitaris. – 2023. – Т. 13. – №. 1. – С. 2980-2984.
10. Отегенов Х., Ҳакимниязов К. НАРОДНОЕ ВОССТАНИЕ 1916 ГОДА В ХИВИНСКОМ ХАНСТВЕ И АМУДАРЬИНСКОМ ОТДЕЛЕ ТУРКЕСТАНСКОГО КРАЯ //ВЕСТНИК КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ БЕРДАХА. – 2015. – Т. 27. – №. 2. – С. 50-55.

11. Отегенов Х. К оценке восстаний в Хивинском ханстве и Амударьинском отделе в 1916 г //Каспийский регион: политика, экономика, культура. – 2019. – №. 2 (59). – С. 31-36.